

O stromech, normách a lidskosti

Nejen v letních vedrech jsou to právě stromy, **jež dělají pražské ulice snesitelným místem k životu.** Pokud se však něco nezmění, budou z Prahy mizet. Pro jejich kořeny prý není místo...

KRISTÝNA DRÁPALOVÁ
publicistka

Ječnou ulicí v Praze denně projede dvacet čtyř tisíc aut, a co dvě minuty tu zastaví jedna ze čtyř tramvajových linek. Pár metrů od sebe zde sídlí hned tři školy a po obou stranách se táhnou obchody. Tohle všechno dělá z Ječné jednu z nejvytíženějších, nejhlučnějších a nejméně příjemných pražských ulic. Jediné, co alespoň trochu tlumí její hektiku, jsou stromy. Odbor ochrany prostředí pražského magistrátu proto začal loni v létě chystat obnovu zdejšího stromořadí. Snaha však přinesla v první fázi absurdní výsledek: ukázalo se, že pokud se na stromořadí v Ječné ulici sáhne, stromů víc nebude, naopak – začnou mizet.

Pod povrchem chodníků se totiž rozkládá podzemní síť stok, potrubí a také kabelů, jichž stále přibývá. Ty chrání normovaná ochranná pásma, protože kořeny stromů mohou technické sítě ohrožovat. A jak už to bývá, čím více se hledí na bezpečí techniky, tím méně zbývá prostoru pro život. „Jde o to, že v ochranných pásmech rostou i stávající stromy. Znovu vysadit strom na místo pokáceného je tak možné jen v několik málo případech,“ vysvětluje Alice Dědečková ze zmíněného magistrátního odboru. „K záměru obnovit stromořadí jsme dostali kladné koncepční stanovisko, zadali jsme dendrologický průzkum a projekt obnovy. Kdykoli však chceme vysadit strom, musíme to projednat se všemi správci sítí, které v dané ulici mohou vést. Těch bylo v Ječné třicet šest,“ dodává. „Ze čtyřiceti pěti stromů, které jsme chtěli vysadit v první etapě, jich není ve střetu se sítěmi jen deset. V druhé etapě je to podobné.“

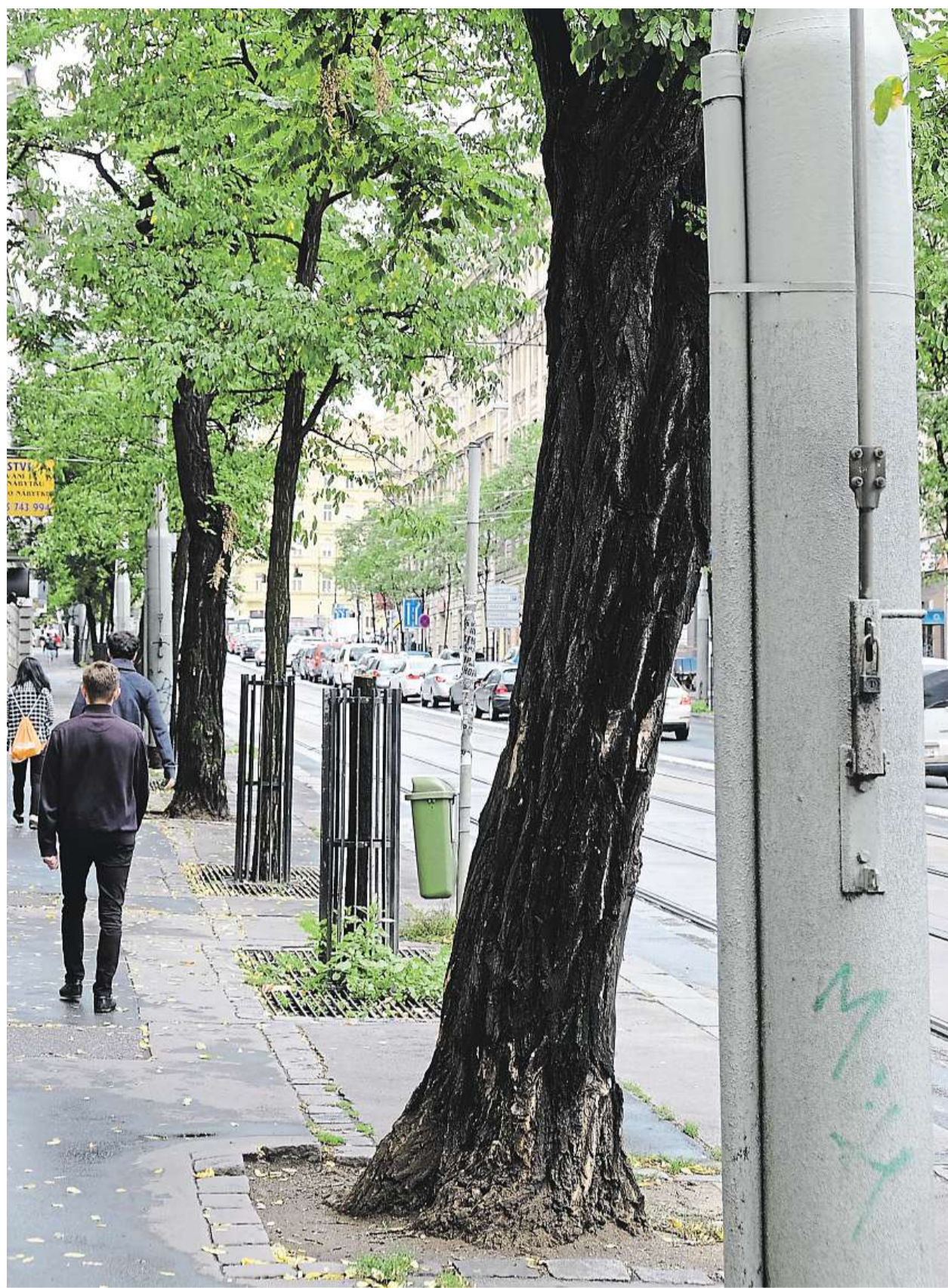
Vzniká pak situace jak vystřížená z absurdního dramatu. Městské strategické dokumenty jako *Pražské stavební předpisy* nebo *Manuál tvorby veřejných prostranství* mluví o tom, jak důležitou hodnotou stromy pro město jsou. Je navíc prokázáno, že stromořadí výrazně zvyšuje hodnotu nemovitostí v dané ulici a v horkých letních dnech stromy mohou snižovat teplotu až o několik stupňů. A hlavně: jsou krásné. V praxi však hrozí, že budou z pražských ulic mizet. Řešení přitom pochopitelně existuje: jen by od všech zúčastněných vyžadovalo zvýšenou míru spolupráce – a také ochotu nelpět na normách, blokují-li rozumná a k městskému prostředí přívětivá řešení.

Zeleň nám to komplikuje

Odbor ochrany prostředí zadal v roce 2007 krajinářskému ateliéru a05, aby vypracoval *Koncept významných stromořadí v katastrálních územích Holešovice, Vysočany a Libeň*. Projekt však ukázal, že konflikt mezi stromy a sítěmi existuje prakticky v každé ulici těchto čtvrtí. Jediným řešením, jak tam stromy přece jen dostat, představují přeložky sítí. Jenže ty by byly potřeba učinit v osmdesáti procentech prověřovaných komunikací. „Stromořadí se v ideální podobě nedá zrealizovat vlastně nikdy, ustupovat se musí u čtyř stromů z pěti,“ říká Aleš Steiner ze zmíněného ateliéru. „U obnov zase vždycky bojujeme o to, aby se vůbec mohl strom znovu vysadit.“

Ve světě trubek a kabelů pod pražskými ulicemi už totiž dlouhá léta vládne anarchie. Síť se rozmisťují ve velkorysých rozestupech, bez jasného systému a mnohdy i bez přesného zakreslení. „Často se nám stane, že se správci sítí pracně projednají projekt, a když se začne kopat, vyjde najevo, že síť vede až o metr jinde, než by podle zákresů měla,“ vykresluje situaci Alice Dědečková. Zkrátka – postupem let se pod chodníky rozvíjela technická džungle.

K tomu se přidal i nezáměr pražských politiků: „Na konci devadesátých let magistrát domlouval se správci sítí doho-

Chudáci z Ječné ulice. Pohled na stromy v dotyčné ulici; Praha - 10. srpna letošního roku.

FOTO JOSEF CHUCHMA

dy o sdílení prostoru. V nich byly domluvené i různé ústupky pro situace, kdy by lpění na normované vzdálenosti zbytečně zabránilo výsadbě stromu. To vcelku efektivně fungovalo,“ vysvětluje Steiner. Smlouvy platily od roku 1999, kdy je tehdejší náměstek primátora Petr Švec (ODS) uzavřel s jednotlivými správcovskými organizacemi. Na jeho práci však už nikdo nenavázal, a jak se měnily vyhlášky i technické normy, na něž se ve smlouvách odkazovalo, přestaly dokumenty platit. Jednotliví správci sítí tak nejsou ničím vedeni k tomu, aby se ohlíželi na širší kontext, jako jsou třeba stromy v ulicích. Starají se tak výhradně o zabezpečení vlastních projektů.

Pod tlakem, ve stresu

„V našem případě je primárním kritériem při posuzování výsadby dodržení právní povinnosti distributora plynu a tím je bezpečnost a spolehlivost plynárenských zařízení,“ reaguje společnost Pražská plynárenská na otázku, zda při posuzování výsadby berou v potaz i stromy coby městskou hodnotu.

„V případě obnovy stromořadí v ulici Ječná byly některé obnovované stromy umístěny přímo nad stávajícími vodovody pro veřejnou potřebu, navržená obnova stromořadí by v budoucnu neumožnila obnovu stávajících sítí v naší správě,“ hájí zase své rozhodnutí Pražská vodohospodářská společnost.

A ve stejném duchu odpovídá i Eltodo – Citelum, správce veřejného osvětlení: „Z pohledu veřejného osvětlení je zeleň komplikací jak při údržbě stávajícího, tak i při výstavbě nového veřejného osvětlení. V tomto kontextu není snadná ani péče o stávající zeleň a její nová výsadba.“

Stromy v Praze přitom stárnou rychle. Akáty v Ječné byly vysazeny v roce 2004 a už nyní začínají dožít. Městské prostředí je totiž pro jejich život náročné. Nejde jen o množství zplodin. „Velkým problémem je zhuňování půdy a nedostatek prostoru pro kořeny,“ vysvětluje krajinářka Pavlína Malíková, Steinerova kolegyně z ateliéru a05. „Kořeny stromů totiž potřebují, aby se k nim dostal vzduch a potřebné živiny. Když má strom z jedné strany chodník a z druhé vozovku, půda je neustále tlačena dolů, zhuňuje se a kořeny se dusí. Stromy mají spoustu obranných mechanismů, umí si poradit třeba se zlomenou větví, ale se zhuňnutím půdy ne. Uprostřed chodníku strom nevydrží osmdesát let jako ten na louce ve volné krajině.“

Pod povrchem chodníků bují síť stok, potrubí a také kabelů. Čím více se hledí na bezpečí techniky, tím méně prostoru pak zbývá pro život. První na ráně jsou stromy.

Stromy vysazované v travnatých pásmech – třeba podél tramvajových tratí nebo v širokých ulicích – se mohou dožít i několikanásobně vyššího věku. Ani pro ně to však není jednoduché: „Ublíží jim neodborné sekání trávy, kdy dochází

k poškození citlivých kořenových náběhů. Stromy ve městě neustále vynakládají spoustu energie na vlastní hojení a boj se stresem,“ říká Malíková. Škodí jim i nadměrné zasolování chodníků a silnic. Strádají také zhoršujícím se suchem, nemluví o mnohdy fatálním poškození během výkopů či rekonstrukcí chodníku. Kvůli tomu se proměňuje i to, jaké stromy v ulicích potkáme: namísto lip a javorů, které se s městem těžko vyrovnávají, se stále častěji sází odolnější, byt pro naše prostředí exotičtější stromy – vedle akátů to jsou břestovec, dřezovec, jertlín či jinan.

„Ve městě se o stromy musí pečovat. Nefunguje to tak, že vykopete výsadbovou jámu, dáte do ní sazenici a občas ji přijdete zalít,“ doplňuje ve zkratce Malíková. Jde třeba i o to, že několik let po vysazení je důležité stromy „vyvřtávat“ do správné výšky: tedy vyřezávat spodní větve, které jinak během růstu poklesnou a ulici zbytečně zatemňují a stíšíjí.

Buňky i kanály

Způsoby, jak prostor pro sítě a také obnovu stromů zajistit, přitom existují. V ulicích Budečská a Blanická na pražských Vinohradech se nyní jeden z nich bude zkoušet v rámci pilotního projektu zmíněného magistrátního odboru ochrany prostředí. Stromy se tu nezasadí přímo do země, ale do zvláštních prokořnitelných buněk. V místě, kde má dřevina růst, se uloží do země jednoduché konstrukce, které vypadají jako plastové klece s několika patry. Ty se vyplní půdou, která je pro stromy obzvláště vhodná. „Klece“ mají vysokou nosnost, takže nedovolí chodníku či silnici, aby půdu stlačovaly. Ke kořenům se tak dostane dostatek vzduchu i vody. A hlavně: skrze

buňku se navíc v jakémsi ochranném krytu dají vést i kabely a potrubí, aniž by jim od kořenů hrozilo poškození.

Další variantou je sdrůzování technických sítí do multikanálů – trubek z odolného materiálu, který zajistí jejich ochranu. Na trhu jsou dostupné i nejrůznější kořenové bariéry: desky a fólie, jimiž se pod zemí vymezí prostor pro kořeny, které pak nemohou prorůst do prostoru sítí. Ochrana je tak zajištěna i při mnohem menších rozestupech, než určuje příslušná norma.

„Často by pomohla i docela jednoduchá opatření,“ doplňuje Aleš Steiner. „Například když se dělá osvětlení, nemusí se přírodní kabel vést přímo pod lampami, v ose stromořadí. Kabely se dají natáhnout po straně, u stěny domu či u vozovky a k lampám vést jen odbočky.“

Příliš mnoho správců

Všechna tato dostupná řešení narážejí v Praze na to, že péče o ulice a náměstí je rozdrobena mezi desítky subjektů. Chodníky? Ty spravuje buď příslušná městská část, anebo Technická správa komunikací (TSK). Silnice? Ředitelství silnic a dálnic, TSK nebo městské části. Lavičky? Městské části. Osvětlení? Eltodo, případně TSK. Tramvajový ostrůvek? Dopravní podnik, TSK či městská část. Stromy? Někteří TSK, jinde magistrátní odbor ochrany prostředí, jinde městská část. Technické sítě? Pražská energetická, Pražská plynárenská, Eltodo, Pražská vodárenská společnost, O₂ a mnoho dalších organizací...

Pokud chce projektant v ulici udělat jednoduchou úpravu, jako rozšířit chodník, sdrůzovat různé sloupy (třeba osvětlení a tramvajové vedení) nebo doplnit stromořadí, nařizuje mu stavební zákon vše projednat se všemi dotčenými subjekty. V Praze to znamená získat souhlasné vyjádření od zhruba čtyřicetky organizací, z nichž každá si hlídá svůj zájem. Příprava projektu se pak stává především snahou všechno poskládat tak, aby všichni dotčení souhlasili. Každý ze správců obvykle trvá na naplnění příslušné normy. Výsledek je sice dle norem, z pohledu obyvatel města však často postrádá elementární logiku. Situace je o to absurdnější, že normy ve své většině nejsou zákonným opatřením, ale nezávazným doporučením – určují optimální řešení, nikoli nutné minimum. Kdyby byli zúčastnění ochotní z norm slevit, mnohdy by to umožnilo realizovat praktičtější řešení. Síla, která by jednotlivé hráče motivovala či nutila vzít ohled i na obecnější hodnoty, jako je například uživatelská příjemnost veřejného prostoru, však v hlavních městě chybí.

„V Praze to dnes mnohdy probíhá tak, že je podoba veřejných prostranství výsledkem licitování mezi čtyřiceti dílčími úhly pohledu. Lpěním na naplňování nepovinných norem a dalších technokratických požadavků přitom přívětivě městem nevznikne,“ říká Petr Hlaváček, ředitel Institutu plánování a rozvoje Prahy. „Mnohem spíš je potřeba držet vizi, jak mají veřejná prostranství vypadat, a zohlednit u toho oněch čtyřicet dílčích pohledů. Investice jednotlivých správcovských organizací však dnes nikdo nekoordinuje a v pražském rozpočtu dokonce neexistuje ani samostatná kapitola prostředků na veřejná prostranství. Navrhujeme proto, aby vznikla funkce koordinátora investic do veřejných prostranství,“ dokončuje Hlaváček. Zřízení takové pozice je záležitostí Rady hl. m. Prahy.

Že je koordinující síly potřeba, ukazuje i příklad stromů v Ječné ulici. „Nechali jsme zpracovat dendrologický průzkum, připravili návrh kácení a nových výsadeb, absolvovali schůzky s dotčenými orgány státní správy a sítěmi. V prosinci jsme pak došli k závěru, že celková obnova není možná kvůli kolizi stávajících stromů s potrubím Pražské vodárenské společnosti,“ rekapituluje Alice Dědečková z pražského magistrátu. „A po tom všem jsme se dozvěděli, že se v Ječné bude realizovat kolektor.“ Jde o podzemní tunel, do něž se dají snadno sdrůzovat všechny technické sítě v ulici. Vede v hloubce několika metrů a Praha jich má asi 90 kilometrů. „Kdybychom to věděli, do přípravy projektu bychom se vůbec nepouštěli, protože poloha všech sítí se stejně úplně změní – a s tím i projektová dokumentace. Ušetřilo by nám to půl roku projednávání.“

Autorka spolupracuje s IPR Praha